

Türkiye’de Spor Bilimlerinin Tarihsel Temelleri *

Historical Foundations of Sports Sciences In Turkey

ÖZET

Spor bilimleri tanımı umumi bir tabir çerçevesinde zikredilmekte ve değişik düzenlerin bir araya gelmesi ile meydana gelen yaygın perspektifi simgelemektedir. Bahsedilen tanım, sosyal çalışmalar, fen araştırmaları, sağlık sektörü ve eğitim alanının ana sistemindeki veri envanterinin spor ve spor bilimleri çerçevesine nakledilmesini içermektedir. Asıl üzerinde durulması elzem olan husus, temel alanlardaki bilim repertuarının doğrudan spor bilimleri kanalına aktarılmasının doğru bulunmasıdır. Bundan sebeple, hâlihazırdaki bilgi donanımı yanında spor bilimlerine özel ar-ge çalışmalarının hayata geçmesi, taze yöntemlerin meydana gelmesi icap olmuştur. Spor, dünyada farklı medeniyetleri, farklı lisanları ve insanları bir arada buluşturan kuvvetli bir kulvardır. Spor bilimlerinin özümsemesi, ihtisas yapılması spor bilimlerini ihtiva eden unsurların idrak edilmesi ile hayat bulur. Spor bilimleri ile ilgili ana unsurlar iyi tahakkuk edilmedikçe ve kavramların bağları nitelikli bir zeminde bulunmadıkça spor tanımı hususunda beyan edilen yargılar ortaya koymak pek muhtemel değildir.

Bu çalışmada Türkiye’de spor bilimlerinin Cumhuriyet Dönemi itibarıyla gelişimi, beden eğitimi ve spor dersinin eğitim sistemi içerisindeki politikaları, spor bilimleri program ve bölüm yapılanmaları literatürde taraması yapılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Spor, Cumhuriyet Dönemi.

ABSTRACT

The definition of sports sciences is mentioned in a general term and symbolizes the common perspective that occurs with the combination of different orders. Said definition includes transferring the data inventory in the main system of social studies, science research, health sector and education to the framework of sports and sports sciences. The point that is essential to focus on is that it is not right to transfer the science repertoire in the basic fields directly to the sports science channel. For this reason, besides the current knowledge equipment, it has become necessary to implement R&D studies specific to sports sciences and to create fresh methods.

Sports is a powerful lane that brings together different civilizations, languages and people in the world. The assimilation and specialization of sports sciences come to life with the understanding of the elements that include sports sciences. Unless the main elements related to sports sciences are well understood and the ties of the concepts are not found on a qualified basis, it is not likely to reveal the judgments declared on the definition of sports.

In the study, the development of sports sciences in Turkey in the Republican Era, the policies of physical education and sports courses in the education system, the program and department structures of sports sciences were examined and their progress processes were tried to be analyzed.

Keywords: Physical Education, Sports, Republican Period

GİRİŞ

Eğitim insanoğlunun varoluşunun yanında, insanlık kayıtlarının radikal reformlara maruz kaldığı dönemlerde eğitim de yapısal anlamda radikal değişimler geçirmiştir. İnsanlık tarihinin ciddi reformlar yaşadığı zamanlarda, krallıklardan üniter yönetimlere geçiş sürecinde oluşan milli eğitim programları, hakimiyetin ve ortak bilincin inşasında kritik unsur olmuştur. Bu döneme kadar eğitim aile, dini oluşumlar ve STK’ların dikkat odağı iken, bu devirle birlikte devlet yönetimleri eğitim dünyasını kontrol altına almış, eğitimin sınırlarını ve şartlarını kendisi çizerek kamusal bir işlev talimhanesine dönüştürmüştür (Türkmen, 2013).

Yaşadığımız çağda sürekli olarak meydana gelen olaylar ve teknolojik yenilikler, insanlar üzerinde olumlu ve olumsuz izler bırakmaya başlamıştır. Eğitimin bu aşamadaki görevi halk nezdinde oluşan netice karşısında vasıflı ve donanımlı bir eleman potansiyel girdisi oluşturmaktır. Potansiyel insan gücü de bedensel, entelektüel, sezgisel ve toplumsal alanda sıhhatli olmayı zorunlu kılar. Böylece tedrisat ve irfan hayatında spor bilimlerinin rolüne önemli bir vurgu yapmaktadır (Heper, ve diğerleri, 2012).

1923 yılları itibarı ile “beden eğitimi ve spor” alanına atfedilen kıymeti harbiyenin tezahürü kapsamında, bu alandaki gelişmelerin sistemsel unsurlarda önemli unsuru olması düşünceleri, Türk Spor Bilimlerinin tarihi

* Bu çalışma "Türk Spor Bilimlerinin Tarihsel Temelleri" başlıklı tezsiz yüksek lisans proje ödevinden türetilmiştir.

¹ Öğretmen, MEB, Samsun, Türkiye

Şuayip Eren¹

How to Cite This Article
Eren, Ş. (2023). “Türkiye’de Spor Bilimlerinin Tarihsel Temelleri”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(69): 3042-3049. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.68682>

Arrival: 02 February 2023
Published: 28 March 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

esaslarının belirlenmesi devamlı dikkatlerde olmuştur. Cumhuriyet henüz ilan edilmeden önce, 14 Ağustos 1923'te, TBMM'de arz edilen kabine tasarılarında "Ferdin bedeni, fikri kabiliyetleri gibi ahlaki ve içtimai kabiliyetleri de inkişaf ettirilecektir. Bu maksada vusul için bir Terbiye-i Bedeniyye Dar'ülmüallimin'i açılacak, izcilik teşkilatına tedricen içtimai esasta tevfiğ olunacaktır." ifadeleri söz konusu olmuştur. Böylece 1923'ün arifesinde beden eğitimi öğretmeni ihtiyacının giderilmesi için mektep hizmete girmesi hüküm altına alınmış, günümüzdeki spor bilimlerinin genetiği karakterize edilmiş ve mesleki programlar oluşturulmaya başlanmıştır (Türkmen, 2013).

Mustafa Kemal, spor konusunda ortaya çıkan gelişmeleri Türk reformlarının ilerlemesinde olmazsa olmazlardan birisi olarak onaylamıştır. Bundan dolayı Türk halkını çağdaş uygarlıklar düzeyinin ilerisi amacına uygun olarak spor bilimlerinde de muasır medeniyet düzeyi hedefine yönelmek Türkiye Cumhuriyeti'nin elzem amaçları arasında yerini almıştır. Böylece 1923'ün başlarından beri "beden eğitimi ve spora" atfedilen değer giderek artmış; yönetim bu alana gereken ehemmiyeti göstermiştir (Canşen, 2015).

SPOR VE BEDEN EĞİTİMİ

Beşeriyetin zinde oluşunun en önemli göstergesi günlük fiziki aktiviteleridir. Refleksif olarak gayriihtiyari meydana gelen, yalnızca var olma ve hayatta kalma endişesini taşıyan bu aktiviteler, tabii fiiliyatlar dediğimiz tanımı doğurmaktadır. Kastedilen eylemler tabii yaşam koşullarına göre ayarlanmış bir denge içerisinde şekillenir ve değişime uğrar. İnsanların günlük yaşantılarında akarsular, dağlar, ovalar, yabani hayvanlar, zor iklim koşulları vb. ortamlarda hayatlarını idame ettirmeleri, doğal olarak da hareketlerini bu durumlara adapte olmalarını elzem hale getirmiştir. Doğal hareketlerin, uygarlığın sürekli bir değişim içerisinde olması bazı fizyolojik bozuklukları da beraberinde getirmiştir. Bu durum ise eski doğal yaşamın sağlığının dejenerasyonuna yol açmıştır (Tek, 2019).

Hareketsiz yaşamın meydana getirdiği bazı rahatsızlıklar ve klinik hastalıklar beden eğitimi ve sporu bir tedavi aracı olma durumuna getirmiştir. Böylece insan, yeni olguların getirdiği bozuklukları tabii olmayan hareketlerle veyahut çeşitli faaliyetler çerçevesinde onarmaya çalışmıştır. İşte tüm bunların neticesinde tabii ve tabii olmayan hareketler aracılığı ile oluşan varyasyonlar, bireyi rehabilite etme niteliği kazanarak "beden eğitimi" tanımı oluşturulmuştur. Vücut terbiyesi olarak da nitelendirebileceğimiz bu tanım, bedensel etkinlikler aracılığı kullanılarak eğitimin sağlanmasıdır. Bir rekabet etme veya şampiyon olma duygusu vb. amaçlarını gütmeyiz (Altuntaş, 2019).

Spor ise, çeşitli araçlar ile yapılan, kişilerin belirledikleri hedefleri doğrultusunda, kurallar vasıtası ile performansı artırıcı bedensel aktivitelerdir. Spor, önceleri sadece belli bir sosyal kesimin boş zamanlarında katıldıkları faaliyetler iken, günümüzde geniş kitlelere ulaşması ve organize bir güç haline gelmiştir. Ayrıca kurumsal bir yapıya bürünen spor sadece boş zaman etkinliği olmaktan çıkmış, artık bir meslekler grubu niteliği kazanmıştır (Turkay & Aydın, 2017, s. 179-189).

Spor yapmanın bilimsel amaçları arasında; kişisel yetenek gelişimine katkıda bulunarak genç ve dinamik kalmak, sağlıklı nesillerin başarma azmi kazanımını elde etmek ve yerel-ulusal-uluslararası yarışmalarda bireysel ve takım olarak üstünlük sağlamaktır. Beden eğitim ve spor arasında ise bireyin fiziksel, zihinsel, toplumsal ve duyuşsal gelişimini; aynı zamanda yaratıcılık, liderlik gibi vasıfların gelişmesini sağlayan bir uyum vardır (Altuntaş, 2019).

SPOR VE BİLİM

İnsanoğlunun dünyaya gelişinden bugüne kadar hem sağlık hem de aktivite ve eğlence amaçlı olarak toplumsal hayatımızda yer alan sporun tarihi binlerce yıl öncesine uzansa da özellikle 1900'lü yılların başından itibaren organize edilmeye başlanılan ulusal ve uluslararası ölçekteki müsabakalarda geniş katılımcı ve izleyici kitlelerini bir araya getirmiştir. İnsanların her geçen gün spora olan ilgi ve alakası, devletlerin spor alanında rekabetçi mücadeleleri spor konusunun bilimsel çalışmalarda daha fazla yer almasına yol açmıştır. İlk dönemlerde literatür olarak spor kavramı; sağlık bilimleri veya eğitim bilimleri çerçevesinde bilimsel araştırmalara konu oluştururken, 1970'li yıllardan sonra literatürdeki bilimsel faaliyetlerdeki kapsam genişlemesi ile birlikte bağımsız bir araştırma alanı olarak bilim dünyasında ses getirmeye başlamış, bilim insanlarının dikkatlerinin üzerine toplanmasına olanak sağlamıştır (Bayar, 2010).

Günümüzdeki spor bilimlerini inceleyecek olursak spor, gerek sosyal alanda var olan bilimsel makaleler gerekse fen alanında var olan bilimsel makalelere konu olmuş, bu bilim dalları ile yakın iletişim kurarak bağların meydana gelmesine yol açmıştır. Bundan yola çıkılarak spor bilimlerinde birçok alt bilim dalları meydana gelmiş olup bunlar "hareket ve antrenman bilgisi, rekreasyon, beden eğitimi ve spor, spor yönetimi, spor ve sağlık bilgisi" olarak sayılabilir. Ayrıca küresel anlamda her geçen gün ortaya konulan bilimsel çalışmalar, inceleme ve araştırma raporları, akademik gelişmeler spor bilimleri alanında da kapsamlı hale

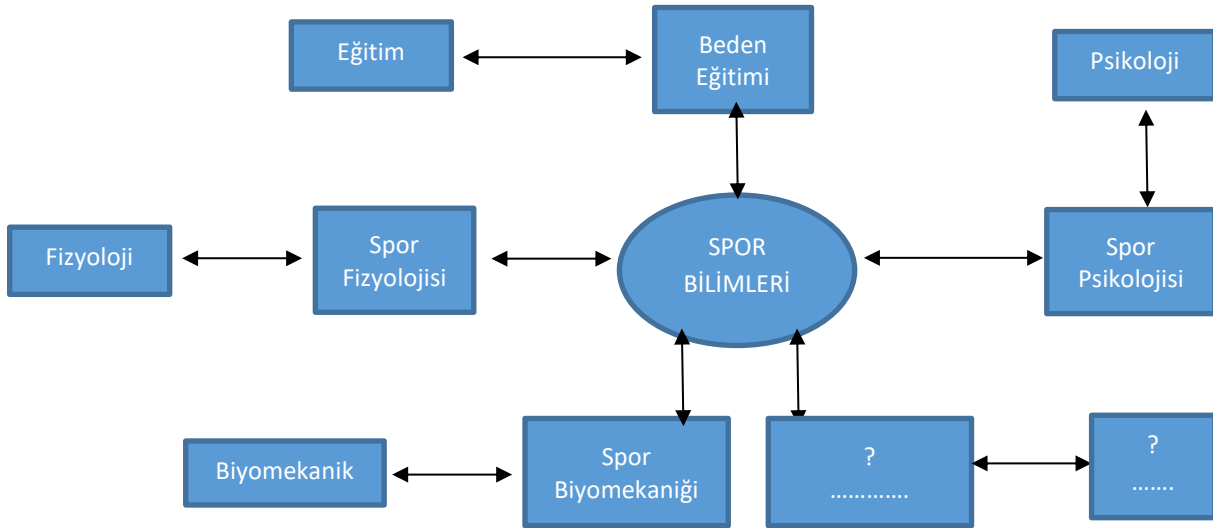
gelmiş olup sağlık, eğitim, sosyoloji, yönetim, ekonomi ve daha birçok konu alanında da ilerleme sağlanmıştır. Özellikle son yıllarda sporun sağlık sektöründe ve sosyal hayat becerilerindeki gelişmeler açısından yararları yönünden toplumda ve bilim dünyasında gözlemlenen ilgi, spor bilimleri alanyazınında yapılan bilimsel çalışmalar sayısında da önemli bir artışa vesile olmuştur (Altuntaş, 2019).

Spordeki mesleki düzey bölümleri ile ilgili ön plana çıkan farklı problemler belirlemektedir, bu sorunları şöyle sıralayabiliriz; hukuki zemin, mesleki nitelik ve tanıtım faaliyetleridir. Türkiye’de ise spor bilimlerinin kimliğine ve yerine dair bilim sınıflaması, temsil etme, tanıtıcı faaliyetlerde bulunma gibi spesifik bazı sorunlar ön plana çıkabilmektedir. Spor bilimlerinin klasik anlamda temelleri beden eğitime dayalıdır. Disiplinli bir yapıya sahip olmasına rağmen kavramsal, kurumsal ve işlevsel bazı zorluklarla karşı karşıya gelebilmektedir. Karşılaşılan tüm bu deformasyonlara rağmen evrensel literatürde “Spor Bilimleri” adı ile yerini almıştır (Mirzeoğlu & Çoknaz, 2006).

Bir disiplinin bilimsel olarak tasvir edilmesi için bazı kriterlere sahip olması ile mümkün olabilir. Bu kriterleri şöyle sıralayabiliriz:

- ✓ Özel inceleme usullerini içeren, toplum nezdinde imtiyaza sahip bir muhteviyatının bulunması,
- ✓ Sistemsel olarak kendine has kavramlarının bulunması,
- ✓ Hem teorik, hem de pratiğe dönük olması,
- ✓ Neticeleri ile kabul görülmesi ve istikbali için sahip olduğu ihtiyatlarla sürece dayalı bir görevi başarıyla tamamlaması,
- ✓ Anlaşılabilir, yalın bir lisana içeriğini sürdürmesi,
- ✓ Küresel paradigmlar ve bunun yansıması olan milli bir bilimsel dilin olması.

“Spor, son evrelerinde, sporcuların yarışmak ve kazanmak için fiziksel, zihinsel ve teknik çabası; seyirciye heyecan ve estetik kazandırmaya yönelik sanatsal süreci; genel bütünlüğü içinde anatomi, fizyoloji, ortopedi, biyomekanik, psikoloji ve farmakoloji gibi disiplinlerin yardımıyla geliştirilmiş ve devam ettirilmiş bilimsel bir formdur. “ (Fişek, 1985, s. 21).

Şekil 1: Spor ve spor bilimlerinin kavramsal gelişimi

Kaynak: (Açıkada, 2023, s. 13)

BEDEN EĞİTİMİNDEN SPOR BİLİMLERİNE GEÇİŞ

Beden eğitiminden spor bilimlerine geçiş çalışmaları ele alındığında, dünyadaki benzer uygulamalar gibi Türkiye’de de bu değişim çok yönlü bir etkileşimin ürünüdür. Türkiye’de değişim etkileyen unsurları göz önünde bulundurursak şu maddeler sıralanabilir (Mirzeoğlu & Çoknaz, 2006):

- ✓ Dünyada olup bitenleri takip etmek / Yeni meslek alanlarını irdelemek
- ✓ Spor ve fiziksel etkinlikleri, beden eğitimi çerçevesinde irdeleyememek
- ✓ Kişilik sarsılmaları ve bakir araştırmalar

Türkiye’de spor bilimlerinin tarihsel ilerlemesi ve spor branşına özgü mütehassısların hâlihazırdaki halinin incelenmesi düşüncesi ile bazı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalarda spor bilimlerinin önemli birtakım problemlerle karşı karşıya kaldığını ortaya koymuştur. Bu problemlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz (Mirzeoğlu & Çoknaz, 2006):

- ✓ Yapısal sorunlar / Mesleki nitelik sorunları
- ✓ Hukuki düzenleme sorunları
- ✓ İstihdamın artması veya azalması

Memleketimizdeki spor bilimleri günümüzdeki biçimine 1990’da Hacettepe Üniversitesi’nin YÖK’ün onaylaması ile yürürlüğe giren “Sporcu Sağlığı, Sporda Psikososyal Alanlar, Spor Organizasyonu ve Yönetimi, Spor Eğitimi, Antrenman ve Hareket Bilimleri” anabilim dallarıyla hizmet verir. Tüm bu akademik kurumların adları zamanla güncellenerek şöyle belirlenmiştir: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu ve isimleri belirtilen diğer anabilim dalları olarak belirlenmiştir (Mirzeoğlu & Çoknaz, 2006).

Tablo 1: Türkiye’de Spor Bilimlerinin Gelişimi

TÜRKİYE’DE SPOR BİLİMLERİNİN GELİŞİMİ		
S.N.	YIL	SPOR BİLİMİ ADI
1	1932	Gazi Terbiye Enstitüsü
2	1974-76	Spor Akademileri
3	1982	YÖK
4	1983-84	Lisansüstü Eğitim Marmara - Gazi
5	1989	Spor Bilimleri ve Tek. Böl. – Beş Ayrı Anabilim Dalı
6	1992	Yüksekokullar – Beş Ayrı Anabilim Dalı

Kaynak: (Açıkada, 2023, s. 32)

TÜRKİYE’DE SPOR BİLİMLERİNİN İLK ADIMLARI

Sporun kurumsal olarak idare edilmesi ve alanların örgütsel olarak bir çatı altında toplanması 1923’ten sonra gerçekleşmiştir. Bu yıllardan evvel ise memleketimizde spor faaliyetleri hususi girişimler ile icra edilmekte idi. 1936’lı yıllara ulaşıncaya değin spor yönetimlerini “Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı” idare etmiştir. Belirli kentlerde, İstanbul’daki bazı spor topluluklarında bazen batılı ülkelerden ülkemize ulaştırdıkları sporcularla müsabakalar organize etmişlerdir. Yapılan sportif faaliyetlerin yanında o dönemin favori branşlarından bazıları ile bireysel kategoride müsabakalar icra edilmiştir. TSK, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ise daha sonraki senelerde kurumsal yapıları ile ülkemizde spor alanlarında faaliyette bulunmuşlardır. 1986 yıllarına değin hizmetlerini sürdüren bu kurumlar bundan sonra Gençlik Spor Genel Müdürlüğü adı ile hizmet vermeye devam etmiştir. Ülkemizdeki spor örgütlenmelerinin ilki “Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı”dır. 1921 yılı Nisan ayında birlik delegelerinden meydana gelen heyet Ali Sami YEN liderliğinde İsviçre Federasyonu ve Spor Birliği Yönetmeliği’ni dilimize çevirerek yurdumuzda tatbik edilmek üzere çalışmalar yapmışlardır (Kurt, ve diğerleri, 2016).

Türkiye’de spor bilimlerinin temelleri 1932’de Gazi Terbiye Pedagoji Enstitüsü’nün açılması ve beden eğitimi öğretmenliği tedrisat yapılanmasının yürürlüğe girmesi ile atılmıştır. Türk spor bilimi, 1970’li yıllarda spor akademilerinin meydana gelmesi ile günümüzdeki sistemsel ehemmiyeti kazanmıştır (Mirzeoğlu & Çoknaz, 2006).

Türklerde beden eğitimi öğretimi birincil olarak defa Emrullah Efendi (1858–1914) refakatinde “beden eğitimi ve spor” ismi ile muallim mekteplerinde, sultanilerde ve liselerde icra edilmeye koyulmuştur. Beden eğitiminin modern anlamda memleketimize dahil olmasında ve beden eğitiminin genişletilmesi ile tedrisatın her kademesine dahil edilmesinde Türk spor insanı Selim Sırrı Tarcan’ın ciddi destekleri olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitimcileri ihtisası amacı ile hizmete giren kurumlarda, beden terbiyesi dersinin de müfredata girmesi konusu gündemde sıklıkla dile getirilmiştir. Meydana gelen bu talep doğrultusunda Konya’daki “Orta Muallim Mektebi”, Ankara’ya nakledilmiş ve eğitimbilimi dalı da hizmete girerek, yeni adı “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” olmuştur. Ayrıca yapısında beden terbiyesi kolunun da eğitim vermesi amacı ile binanın etrafında antrenman alanı ve spor salonu inşa edilmiştir. 1932 senesinde bu yapıların bitirilip teslim edilmesinden sonra, “Talim ve Terbiye Kurulu” hükmü gereği beden eğitimi bölümü 3 dönem eğitim faaliyeti yürütmek maksadı ile hizmete girmiştir (Türkmen, 2013).

CUMHURİYET DÖNEMİNDE SPOR BİLİMLERİ

Türkiye’de 1908’lerden hemen sonra devlet, akademik yapılanma gereği sportif faaliyetleri ve beden eğitimi masaya yatırmış, bu bilimler yalnızca mektepler ve tedrisat sistemleriyle kısıtlanmamış, aktüel dinamikleri

halinde olmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından itibaren beden eğitimi ve spora atfedilen değer giderek artmış, idare beden eğitimi ve sportif faaliyet sistemlerini kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Atatürk, yeni yeni teşekkül etme döneminde dahi olmak kaydıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nde beden eğitimi ve spora ihtiyaç duyulan değerın gösterilmesi için birçok girişimin şahsen takipçisi olmuştur. Kendisi, memlekette uygulanacak olan politikaların en önde gelen prensipleri arasında yer alanların birinde de beden eğitimi olduğunu önemle vurgulayarak şu ifadeleri dile getirmiştir: “*Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar, beden terbiyesinde de kabiliyeti arttırılmış ve yükselmiş olan erdemli, kuvvetli bir nesil yetiştirmek, ana siyasetimizin açık dileğidir*”. Atatürk, bu hedefte zafer elde etmek için evvela ileri seviyedeki devletlerin bilim ve tekniklerinden faydalanmayı muhakeme etmiştir. Yeni kurulan kabine tasarılarına dahil edilen beden eğitimi öğretmeni ihtisas planı dahilinde icra edilen çalışmaları topluma ileten Atabeyoğlu, Atatürk'ün bu maksatla yabancı devletlere mahir kişileri yollamakla yetinmeyip, aynı zamanda yabancı ülkelerden de mütehasşıs eğiticileri celp ettiğini belirtmektedir (Türkmen, 2013).

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıldan itibaren uzman kişiler tarafından beden eğitimi öğretmenleri ve sporun çeşitli dallarında uzman antrenörler ve hakemler yetiştirilmiş, aynı zamanda birçok yeni spor tesisleri yaptırılmıştır. Türkiye'de sporun geliştirilmesi için örgütlenmeye, kulüplleşmelere yer verilmiştir. Birçok kulübe aynı ve nakdi yardımlarda bulunulmuştur. Ayrıca yapılan çalışmalar ve mevzuat düzenlemeleri ile Türk sporunun teşkilatlandırılması, kurumsallaştırılması yönünde çok önemli adımlar atılmış olup tüm spor branşları bütün yurttta faaliyet göstermesi sağlanmıştır. Anadolu'nun dört bir yanında sporcu yetiştirmek için gereken destek sağlanmış ve bu yetişen sporcular ülkemizde sporun gelişmesi, branşlaşması ve uluslararası arenalarda rekabet edebilir duruma gelmesinde çok önemli başarılarla imza atmışlardır. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Mustafa Kemal ATATÜRK, Türk sporuna ve politikasına damgasını vurmuştur. Bugünün Türkiye'sinin spor yapılanmasının kökenini meydana getiren “Beden Terbiyesi Kanunu”, Atatürk'ün vefatına yakın tertip edilerek yürürlüğe girmiştir. Bilim insanları, bu yasanın düzenlenmesinde şahsen talimatlarına riayet edildiğini ve öyle hazırlandığını ifade etmektedirler (Kurt, ve diğerleri, 2016).

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR POLİTİKALARI

1938'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yasalaşan “3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu” gereği spor, mutlak suretle devlet garantörlüğüne dahil edildi. Zamanın koşulları göz önüne alındığında gayet modern bir anlayışla düzenlenen yasa sayesinde sportif faaliyetlerin memleket sathına aksetmesi düşünöldü. Dolayısı ile Türk sporu, 3530 sayılı bu kanunun hükümleri çerçevesinde, başbakanlığa bağlı bir “Devlet Kuruluşu” konumuna erişmiş oldu. (Kurt T., Kılıç M., Kılıç M.N., vd., 2016)

Eğitim olgusunun ön plana çıkan istikametleri çerçevesinde zikredilen beden eğitimi ve spor planlamaları da benzer zeminde değerlendirilmiş, düşünsel eğitimin aktif bir maksadı haline getirilmek istenmiştir. Devrin sivrilen baskıcı yönetimlerinin rol model göründüğü senelerde temelleri atılan beden eğitimi ve spor örgütleri ve tatbik edilen tasarılar, bilhassa Alman ve Sovyet mekanizmalarından feyz almışlardır. Binaenaleyh, beden eğitimi ve spor programları, 1930'lu senelerde tüm yurtttaşın yetiştirilmesi için hukuki tertiplemeyi elzem hale getirmişse de, icra edilen bu hazırlıklar otoritelerin arzularını karşılayacak nitelikte hiçbir zaman yapılamamıştır. (Türkmen, M., 2013)

Sportif yeniliklerin, oluşun ihtiyaçlar ve zaman içerisinde gelişim gösteren koşullarına bağlı kalması için 1986 senesinde Türkiye'de spor alanlarındaki hizmetlerin ve sportif etkinliklerin yönetim vazifesini yürütmekle görevlendirilmiş olan (resmî kuruluş) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün talimat ve sorumluluklarında ayarlamalar ifa edilerek yetkileri tanımlanmıştır. (Kurt T., Kılıç M., Kılıç M.N., vd., 2016)

Sorumlulukları şöyle sıralanabilir:

- ✓ Toplumun moral ve motivasyonunu arttıran, stres atmasına yarayan sportif etkinliklerin düzenlenmesini sağlamak
- ✓ Rekreasyon çalışmalarını yönetmek
- ✓ Yeteneklerin geliştirilmesi için eğitimler organize etmek
- ✓ Bireylerin zararlı bağımlılıklarından sakınmaları amacı ile önlemler geliştirmek
- ✓ Sportif ittifakların oluşturulması ve spor bölümlerini tespit etmek amacı ile ihtiyaç duyulan unsurları belirlemek
- ✓ Spor birliklerini ve kolları geniş kapsamlı olarak teftiş etmek

TÜRKİYE'DE SPOR BİLİMLERİ PROGRAMI VE BÖLÜM YAPILANMALARI

Beden terbiyesi ve değişik spor örgütlenmeleri, oluşturuldukları anlardan itibaren bir taraftan insanların sıhhatlerini iyileştirmeyi amaçlarken, diğer taraftan da verimliliği ilerletmeyi, performansını azaltma eğilimindeki kötü davranışlardan sakınmayı hedeflemiştir. Diğer yünden, bu topluluğun paydaşlarının bireysel kabiliyetlerini ilerletmeyi, ayrıca taze beceriler edindirmeyi, konum ve vakit imkânları çerçevesinde otorite kurmayı, böylece geniş anlamda ekonomik ve toplumsal kalkınmada meydana gelecek hasılatın bereketlenmesini gaye edinmiştir. Bu nedenle beden eğitiminin evrimsel ve toplumsal kıymeti, hissedilen zenginliğin dışında, atılan taktiksel bazı adımlar çerçevesinde nitelendirilir. Binaenaleyh vücut terbiyesi ile sporu “yeni vizyon” kategorize etmek niyeti ile yüklendiği sorumluluğun dışında defaten vurgulanmış ve spor kişisel bir rekreasyon vasfından öte, bir toplumsal siyaset faktörü tanımıyla nitelendirilmiştir. (Altuntaş, H., 2019)

Açıkada (2023, s. 32)'ya göre Türkiye'deki spor programları veya bölüm yapılanması şu şekilde oluşmaktadır:

1. Evre: 1931 - 1974 arası: Beden Eğitimi Bölümü
2. Evre: 1974 - 1981 arası: Beden Eğitimi Bölümü, Spor Akademisi, İzmir Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, ODTÜ Beden Eğitimi Rekreasyon ve Spor Bölümü
3. Evre: 1981 - 1992 arası: Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Eğitim Fakültesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu, Fen-Edebiyat Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü
4. Evre: 1992 - 1998 arası: Spor Bilimleri Teknolojisi Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Fen-Edebiyat Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü
5. Evre: 1998- Günümüze kadar: Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Fen-Edebiyat Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Sağlık Bilimleri Fakültesi Spor Bilimleri Bölümü

Türkiye'de bulunan yüksek öğretim programlarındaki spor bölümleri ise beden eğitimi ve spor öğretmenliği, spor yöneticiliği, antrenörlük, spor bilimleri ve antrenörlük, rekreasyon, spor bilimi şeklinde sıralanmaktadır (Açıkada, 2023, s. 35).

ATATÜRK'ÜN SPORA VERDİĞİ ÖNEM

Atatürk, bireysel nitelikleri bakımından sportif faaliyetlere ilgili bir önderdi. Küçük yaşlarındaki enerjisi, Selanik Askeri Rüştiyesi'nde cimmastik eğiticisi Teğmen Habib Bey'in katkıları vesilesiyle spora birebir ilgi alaka göstermesi, yarışmalara zaman ayıracak seviyede cirit oyununa, sıklığa ve at müsabakalarına önem verdi. Manastır Askeri İdadisi'nde katıldığı cimmastik kurslarında, Harp Okullarında ve Akademilerdeki yeteneği, talebelik deneyimlerinin ve askerlik kariyerinin meydana getirdiği becerilerle birlikte Mustafa Kemal Atatürk'ün kuruculuğunu yaptığı Türkiye Cumhuriyeti ve spor yatırımlarına istikamet oluşturmada tesir etmiştir. Mustafa Kemal, spor sektöründe icra edilen faaliyetleri, Türk reformlarının ilerlemesinin mihenk taşları arasında nitelendirmiştir. Binaenaleyh Türk halkı çağdaş uygarlık düzeyi ilerisine ulaşma amacı ile beraber spor yatırımlarında da muasır medeniyetler hedefine giden yolda Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli amaçları arasında yerini almıştır: (Canşen, 2015, s. 43)

“Açık ve kati olarak söyleyeyim ki; sporda muvaffak olabilmek için her türlü yardımdan ziyade, bütün milletçe sporun mahiyetinin ve değerinin anlaşılması gerekmekte, onu kalpte muhabbet ve vatani vazife olarak telakki eylemek lazımdır.”

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde birçok alanda olduğu gibi spor konusunda da öncülük yapmıştır. Cumhuriyetin ilanından kısa bir zaman sonra Türk sporunun devlet politikası yolundaki ilk adımı Mustafa Kemal Atatürk tarafından atıldı. Devletin spora ve sporcuya sahip çıkarak onları maddi yünden desteklemesi şeklinde uygulanacak olan bu ilk adım ile Türk sporunun Cumhuriyet dönemindeki gelişiminin ilk adımları atılmış oldu (Doğan, 2003).

Mustafa Kemal Atatürk, spor yatırımlarının var olan uygarlığın kalkınma seviyesine, medeniyetlerin yeteneklerinin, gelişmişlik düzeylerini belirleyen öğeler arasında yer aldığını işaret etmiştir. Ayrıca Türk sporunun ileri düzeylere yükseleceği yündeki ifadelerini sıklıkla beyan etmiştir. Sporun, sıhhat, toplumsal ve modern temalarla yekpare olduğunu vurgulamış, bu unsurların uygulanması amacı doğrultusunda ihtiyaç duyulan önlemlerin tatbiki mevzusunda sorumlulara hassasiyetlerini iletmiştir. Türkiye'deki spor ihtisas öğretim programlarının tertip edilmesine yakın ilgi gösteren Mustafa Kemal Atatürk, yurtdışındaki spor müfredatları ile ilgili araştırma yaptırmış, bu istikamette vücut terbiyesi eğitimi ve spor alanında yetenekli bireylerin tedrisat amacı ile yabancı ülkelere gitmelerine vesile olmuştur. Öncelikle kabiliyeti yüksek olan

talebeler “Terbiye-i Bedeniye” eğitimi için İsvaç’e gitmişlerdir. Daha sonra yurda dönen bu talebeler, İstanbul Kız Muallim Mektebi’nde yürürlükte olan izecilik ve yüzücülük kurslarında vazife yapmışlardır. 1932-1933 öğretim senesinde Ankara’da Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsünde beden eğitimi öğretmeni mezun etmek amacı ile Beden Terbiyesi Şubesi hizmete girmiş, ilk zamanlar 22 talebesi bulunan bu bölümün yönetimine Berlin Üniversitesi spor öğretim görevlisi Kurt Dainas atanmıştır (Canşen, 2015, s. 43-44).

Yabancı dilden Türkçeye çevrilen bir kitabın önsözünde Mustafa Kemal Atatürk şu ifadelere yer vermiştir (Tükenmez, 2013, akt. Canşen, 2015):

“Köylere varıncaya kadar memleketimizin her tarafında, küliplere, Köy, nahiye, belediye, vilayet ve mektep müdürlerine faydalı olacağı ümidiyle bu eser Türkçeye çevrilmiştir. Bu münasebetle muhterem vali ve kaymakamlardan dileğim şudur: Köy ve şehir halkının nüfusuna göre tesis lazım gelen oyun ve spor yerlerini gösterir bir köy ve şehir planı yaptırmak. Beşer senelik planlarla bu yerleri tedricen tesis etmek. Bu yerlerin idamesi için mahalli bütçelerden muntazam yardımlar temin etmek.”

Bu itibarlı yapının Türkçeye tercümesinden sonra beden eğitimi tedrisatları ifa edilmiş, memleketin dört bir yanında, en ücra yerlerde dahi spor propagandaları yapılmış, sportif faaliyetler özendirilmiş, yetenekli talebeler tedrisat amacı ile ülke dışına sevk edilmiş ve o zamanların meşhur spor insanları Türkiye’ye çağrılmışlardır. Çağdaşlaşma hedefinde sporun ehemmiyetli bir mevzu olması fikrinden yola çıkarak çağdaş spor, irfanı ve programları taze tasarlanmış olan cumhuriyete tatbik edilmiş; dans, tenis, atletizm, jimnastik gibi yeni spor kolları topluma tanıtılarak modern bir kültür meydana getirme arzulanmıştır (Canşen, 2015).

57 yıllık ömrünü Türkiye Cumhuriyeti’ne adayan ve çağın çok ötesinde vizyoner bir lider olan Mustafa Kemal Atatürk, gerek millî mücadele döneminde, gerekse cumhuriyetin ilanından sonra sporun modern toplumların gelişimindeki inancını her fırsatta göstermiştir. Atatürk genç kuşağın bilimin ışığında ruhen, ahlaken, zihnen ve bedenlen çok iyi yetiştirilmesi gerektiğine inanmış; sporun genç Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası topluma entegrasyonu açısından çok önemli bir alan olduğunu vurgulamıştı. Ayrıca Atatürk’e göre kadının toplumsal yaşamda bulunduğu yer erkeklerle eşit seviyededir. Bu nedenle yapılan her yenilikte olduğu gibi spora yönelik faaliyetlerde de kadın sporculara imkân sağlanmış ve onlara da idarecilik vasıflarını tatbik etme fırsatı verilmiştir. Kadınların spor politikalarına katılmaları, modernleşme misyonu çerçevesinde mühim bir vasıf olması hasebiyle onlara gereken desteği sağlamış, kabiliyetlerini geliştirici eğitimlere katılmalarını teşvik etmiştir (Canşen, 2015).

SONUÇ

Spor, insanlığın başlangıcına dayanan köklü bir geçmişe sahiptir ve toplumsal hayatımızda vazgeçilmez aktivitelerden bir tanesidir. Bireyler fakında olarak ya da olmayarak insanlık tarihinin başlangıcından itibaren günümüze kadar geçen süre içerisinde sporun içerisinde her zaman var olmuştur. İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren doğa içerisinde yaşam mücadelesi veren insanoğlu farkında olmadan sporla iç içe yaşamış, yeni keşifler gerçekleştirdikçe spor da yeni özellikler elde etmiştir. Bu şekilde sporun gelişim süreci insanların gelişimine paralel olarak devam etmiş ve değişikliğe uğramıştır (Sunay, 2003).

Medeniyet yönünden ilerlemiş ülkelerdeki içtihatlar incelendiğinde, eğitim-öğretim sistemleri, sanatsal faaliyetleri, spor politikalarındaki başarıları olması hasebiyle buradaki sistemlerin faydalı olanları ile etkileşimde bulunulmuştur. Potansiyeli olan talebeler ihtisas yapma amacı ile yabancı ülkelere gitmelerine imkan tanınmış, aynı zamanda yurt dışından da bilginler ülkemize gelmişlerdir. Ülkemizin spor tarihinin en kuvvetli dönüm noktası ise Cumhuriyetin ilan edildiği dönem olarak ifade edilebilir. O zamanlarda tarihsel olarak pek çok gelişmelerden söz edilebilir, ancak en çok ön plana çıkan husus: memleketin tüm noktalarına spor ile ilgili enformasyon faaliyetlerinin icra edilmesi ve mevcut spor dallarının çoğaltılması. Ayrıca ülkenin modern normlara ulaşma hedefi; bilimsel, sosyal ve kültürel değerlerin yanında spor bilimlerinde de arzu edilen reformları yapabilmektir (Canşen, 2015).

Atatürk, Türk Sporuna gereken ehemmiyeti, spor politikalarının yayılması ve teşkilatlanma çalışmalarının artması için vermiştir. Onun penceresinden bakılacak olursa sporla elde edilebilecek ilerlemeler, çağdaşlaşma hedefine ulaşmada çok önemli bir yer işgal eder. Türk sporunun ileri düzeylere yükseleceği yöndeki ifadelerini sıklıkla dile getiren Atatürk, sporun toplumsal ve modern çizgilerle meydana geldiğini vurgulamış, Türkiye’deki spor ihtisas öğretim programlarının tertiplenmesine yakın ilgi göstermiştir. Spor bilimlerinin temellerini o dönemlerde atılmasını sağlayan Atatürk, ayrıca genç nesillerin faydalanabilecekleri spor tesislerinin inşa edilmesini sağlayarak onları farklı bireysel ve takım sporlarına özendirmeye çalışmıştır (Canşen, 2015).

Türk spor teşkilatlanmasının oluşmasında ve başarılı neticeler almasında en büyük pay sahibi devlet organları olmuştur. Gerek merkezi gerekse taşra teşkilatları vasıtası ile meydana gelen Türk Sporunun (nitelik ve nicelik anlamda) yapısı ilgili yasalara dayanmaktadır. Türkiye’de beden terbiyesi ve spor bilimlerinin, hemen hemen eş zamanlarda vasıflı bir halde temel eğitim ve ortaöğretim kademelerinde, ayrıca yükseköğretim kademelerinde işlevsel olarak yürürlükte olması dolayısı ile 1970-75’li yılların akabinde mühim adımların atıldığı tespit edilmiştir. Zaman içerisinde sürekli kendini yenileyen bu girişimler, yetkili kurum ve kuruluşlar ile denetim ve gözetim altına alınmakla birlikte, genç bireylerin yeteneklerinin farkına varmalarına vesile olmuş, aynı zamanda yapılan yönlendirme çalışmaları neticesinde spor bilimlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır (Tek, 2019).

Cumhuriyetimizin temellerinin atıldığı günden bugüne kadar farklı mecralarda çeşitli akademik kurum ve kuruluşlar etkisini göstermiş, Türk spor bilimlerinin tarihsel temellerini oluşturan nitelikteki paradigmlar genel itibari ile kişiden beklenilmeyen olumsuz davranışlardan sakınmayı hedeflemiş; bireysel kabiliyetlerini ilerletmeyi, ayrıca yeni beceriler edindirmeyi, konum ve vakit imkânları çerçevesinde otorite kurmayı, böylece geniş anlamda ekonomik ve toplumsal kalkınmada meydana gelecek hasılatın bereketlenmesini gaye edinmiştir. Bu nedenle beden eğitimi ve spor bilimlerinin evrimsel ve toplumsal kıymeti, hissedilen zenginliğin dışında, atılan taktiksel bazı adımlar çerçevesinde nitelendirilir. Türkiye’de arzu edilen randımanın yakalanabilmesi için doğru ve vasıflı altyapı oluşturulmalı, sportif kazanımların sürdürülebilir bir hale bürünmesi için tüm paydaşların ve mahir insanların görev ve sorumluluklarını yerine getirmelidir. Nihai olarak ulusal ve uluslararası arenalarda Türk Sporunu bilimsel temelleri üzerine koyduğu standartların sürekli üzerine koyarak mevcut çitayı ve muvaffakiyetini arttıracaktır (Devecioğlu, Çoban, & Karakaya, 2011).

Türkiye’de spor üniversitesinin olmaması spor bilimlerinin gelişimi açısından önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu doğrultuda Türkiye’nin farklı bölgelerinde bir veya birkaç tane spor üniversitesinin kurulması ihtiyacı vardır. Bu üniversitelerin kurulması öğrencilere, işverenlere ve topluma çok fazla katkısının olacağı düşünülmektedir. Spor üniversitelerinin kurulmasında spor tesislerinin ve iklimsel coğrafi özelliklerinde dikkate alınarak kurulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkada, C. (2023, 01 11). *Türkiye’de Spor Bilimlerinin Bilimlerinin Gelişimi*. Spor Bilim: <http://www.sporbilim.com/dosyalar/sporbilimleripdf.pdf> adresinden alındı
- Altuntaş, H. (2019). *Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Bayar, P. (2010). Türkiye’de Spor Psikolojisinin Gelişimi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(4), 131-136.
- Canşen, E. (2015). Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 33-48.
- Devecioğlu, S., Çoban, B., & Karakaya, Y. E. (2011). Türkiye’de Spor Eğitimi Sektörünün Görünümü. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(3), 627-654.
- Fişek, K. (1985). *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Heper, E., Sertkaya, Ö., Koca, C., Ertan, H., Kale, M., Terekli, S., Demirhan, G. (2012). *Spor Bilimlerine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Kurt, T., Kılıç, M., Kılıç, M. N., Özbayraktar, F., Yücel, E., & Kıvanç, C. (2016). *Türk Spor Tarihi 11. Sınıf*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mirzeoğlu, N., & Çoknaz, D. (2006). Türkiye’de Spor Bilimleri ve Mesleki Sorunlar: Nitel Bir Analiz. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 27-38.
- Spor Bilimlerinin Bilim Temelleri*. (2023, 01 11). Nevşehir Üniversitesi: <http://bizdosyalar.nevsehir.edu.tr/f8b0299f64d3b2df68ba61698952099a/bilim-temelleri-ders-sunum.pdf> adresinden alındı
- Tek, P. (2019). *Beden Eğitimi ve Spor Yükseköğretim Öğrencilerinin Türkiye’deki Sporun Gelişimsel Sorunlarına Bakışlarının Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Turkay, H., & Aydın, A. D. (2017). Bir İnceleme: Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Spor Örgütlenmesi. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*(16), 179-189.
- Tükenmez, M. (2013, 11 7). Atatürk ve Spor. *Aydınlık Gazetesi*.
- Türkmen, M. (2013). Erken Cumhuriyette Beden Eğitimi ve Sporun İdeolojik Temelleri. *Turkish Studies*, 8(6), 729-740.